

“DIQQAT VA XOTIRANI RIVOJLANTIRISHGA YO‘NALTIRILGAN DARS STRATEGIYALARI” – O‘QUVCHILARNI E‘TIBORINI JAMLASH VA UZOQ MUDDATLI XOTIRANI SHAKLLANTIRISH

Madaliyeva Naimaxon Abdullajonovna
ANDIJON VILOYATI IZBOSKAN TUMANI
32-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabi
boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

(METODIK TAVSIYA)
ANNOTATSIYA

Ushbu metodik tavsiya o‘quvchilarning diqqatini jamlash va uzoq muddatli xotirani shakllantirishga yo‘naltirilgan dars strategiyalarini ishlab chiqishga bag‘ishlangan. Dars jarayonida e‘tiborni boshqarish, eslab qolish samaradorligini oshirish va bilimlarni uzoq vaqt saqlash uchun psixologik asoslar, innovatsion metodlar hamda amaliy mashqlar keltirilgan. Tavsiyada vizual va interfaol yondashuvlar, assotsiativ usullar, hikoyalashtirish texnikasi hamda refleksiya elementlari orqali o‘quv jarayonini yanada samarali tashkil etish yo‘llari ko‘rib chiqiladi. Ushbu metodik tavsiya boshlang‘ich va yuqori sinf o‘qituvchilari, metodistlar hamda ta’lim sohasidagi tadqiqotchilar uchun mo‘ljallangan.

Kalit so‘zlar: Diqqatni jamlash, uzoq muddatli xotira, ta’lim metodlari, interfaol dars strategiyalari, psixologik asoslar, eslab qolish texnikalari, refleksiya, vizual yondashuv, hikoyalashtirish, amaliy mashqlar.

Tarkibi: Muallif – N.A.Madaliyeva Andijon viloyati Izboskan tumani 32-maktab boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

Muharrir: - M.R.Olimova Andijon viloyati Izboskan tumani 32-maktab oliy toifali boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

Taqrizchilar: - A.Darmonqulova Andijon viloyati Izboskan tumani 26-maktab boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi.

D.Esonova Andijon viloyati Izboskan tumani 35-maktab boshlang‘ich mentor o‘qituvchisi

Kirish

Diqqat va xotiraning psixologik asoslari

Diqqat va xotira insonning bilim olish jarayonida asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ta'lim samaradorligini oshirish uchun o'quvchilarning e'tiborini jamlash va uzoq muddatli xotirani shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu bo'limda diqqat va xotiraning psixologik asoslari, ularning turlari hamda rivojlantirish usullari ko'rib chiqiladi.

1. Diqqat va uning turlari

Diqqat – ongni muayyan ob'ekt yoki faoliyatga qaratish va shu faoliyatni maqsadga yo'naltirilgan holda boshqarish qobiliyatidir. Diqqat quyidagi turlarga bo'linadi:

Ixtiyorsiz diqqat – O'quvchilar hech qanday ongli harakat qilmasdan, tashqi omillar ta'sirida (yorqin tasvirlar, ovozlar) e'tiborini biror narsaga qaratishi.

Ixtiyoriy diqqat – O'quvchilarning maqsadli ravishda diqqatini muayyan mavzuga qaratishi. Bu turdagi diqqat rejalashtirilgan dars metodlari orqali rivojlantiriladi.

Postixtyoriy diqqat – O'quvchi ilgari ixtiyoriy ravishda diqqat qaratgan faoliyatga o'z-o'zidan qiziqib ketishi. Bu eng barqaror shakl bo'lib, dars davomida o'quvchilarni jalb qilish uchun muhim hisoblanadi.

2. Xotira va uning turlari

Xotira – o'rganilgan ma'lumotlarni saqlash, qayta ishlash va kerakli paytda eslab qolish qobiliyati. O'quv jarayonida quyidagi xotira turlaridan foydalaniladi:

Qisqa muddatli xotira – Ma'lumotlar bir necha daqiqa yoki soatlar davomida esda qoladi. Masalan, o'quvchilar dars davomida yangi so'zlarni eslab qolishlari mumkin, lekin ularni mustahkamlash talab etiladi.

Uzoq muddatli xotira – Ma'lumotlar uzoq vaqt davomida saqlanadi. Ushbu xotirani rivojlantirish uchun muntazam takrorlash, assotsiatsiyalar yaratish va amaliy mashqlar zarur.

Operativ xotira – O'quvchilar o'rganayotgan ma'lumotlarini faol ishlatishlari kerak bo'lgan holatlar. Masalan, masala yechishda formulalarni qo'llash.

3. Diqqat va xotirani rivojlantirish omillari

O'quvchilarning diqqatini jamlash va xotirasini mustahkamlash quyidagi omillarga bog'liq:

Rag'batlantirish va motivatsiya – O'quvchilarga o'z yutuqlari uchun rag'bat berish ularning e'tiborini oshiradi.

Vizual va eshitish materiallaridan foydalanish – Rasmlar, grafikalar, videolar va ovozli materiallar diqqat va xotirani mustahkamlashga yordam beradi.

O'yin va interfaol metodlar – O'yinlar, muammoli vaziyatlar va rolly o'yinlar o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi.

Takrorlash va assotsiatsiyalar – Mavzularni takrorlash, hikoyalashtirish, xotira xaritalari yaratish va assotsiativ metodlardan foydalanish.

Refleksiya va mustahkamlash – O‘quvchilar o‘rganilgan material bo‘yicha fikr yuritishlari va o‘z bilimlarini tahlil qilishlari uchun maxsus metodlar qo‘llash.

Shunday qilib, o‘quvchilarning diqqatini jamlash va xotirasini rivojlantirish uchun dars jarayonida ongli yondashuv, vizual va eshitish materiallari, o‘yin elementlari va takrorlash metodlarini qo‘llash muhim ahamiyat kasb etadi.

Diqqatni jamlash texnikalari

Diqqatni jamlash o‘quv jarayonining eng muhim omillaridan biri bo‘lib, o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshirish, ma’lumotni samarali qabul qilish va uzoq muddatli xotirada saqlashga yordam beradi. Quyida sinf sharoitida qo‘llaniladigan samarali diqqatni jamlash texnikalari bayon etiladi.

1. “Diqqat signali” texnikasi

Maqsad: O‘quvchilarning diqqatini tez jamlash va darsga qaytarish.

Qo‘llash usuli:

O‘qituvchi oldindan kelishilgan imo-ishora yoki tovush (masalan, qarsak, “Diqqat!” so‘zi) orqali o‘quvchilar e’tiborini jalb qiladi.

O‘quvchilar signalni eshitgach, suhbatni to‘xtatib, o‘qituvchiga qarashlari kerak.

Ushbu usul shovqin darajasini kamaytirishga va tartibni saqlashga yordam beradi.

2. “5-4-3-2-1” sanash metodi

Maqsad: O‘quvchilarni bosqichma-bosqich e’tiborini jamlash.

Qo‘llash usuli:

O‘qituvchi baland ovozda “5-4-3-2-1” deb sanaydi.

O‘quvchilar har bir raqam tushgan sari suhbatni to‘xtatib, oxirida to‘liq tinchlanishlari kerak.

Uzoq dars jarayonida diqqatni yo‘qotgan o‘quvchilarni qayta jalb qilish uchun samarali texnika.

3. “Ko‘z bilan aloqa” texnikasi

Maqsad: O‘quvchilarning o‘qituvchiga e’tiborini oshirish.

Qo‘llash usuli:

O‘qituvchi gapirayotganda barcha o‘quvchilar bilan ko‘z orqali aloqa o‘rnatadi.

O‘quvchilar ham dars jarayonida o‘qituvchining mimika va imo-ishoralarni kuzatishi kerak.

O‘quvchilar orasida faollikni oshirish va intizomni saqlashda yordam beradi.

4. “Qiziquvchanlikni oshirish” metodi

Maqsad: O‘quvchilarni darsga jalb qilish va faollashtirish.

Qo‘llash usuli:

Darsni hayratlantiruvchi fakt yoki jumboq bilan boshlash.

Muammoli vaziyat yaratib, o‘quvchilarni qiziqtirish.

Masalan, tabiiy fan darsida: “Agar kislorod yo‘q bo‘lsa, inson necha daqiqada hushidan ketadi?” deb so‘rash.

5. “Harakatli diqqat” usuli

Maqsad: O‘quvchilarni harakat orqali diqqatini oshirish.

Qo‘llash usuli:

Jismoniy mashqlar yoki harakatli o‘yinlar bilan diqqatni oshirish.

Masalan, matematik misollarni tahlil qilishda turli harakatlardan foydalanish (natijani qo‘l bilan ko‘rsatish, joyidan turib javob berish).

6. “Diqqatni nishonga olish” usuli

Maqsad: O‘quvchilarning faqat asosiy ma‘lumotlarga e‘tibor qaratishiga yordam berish.

Qo‘llash usuli:

Muhim so‘zlarni rangli qalam bilan ajratish.

Matnni bloklarga ajratib, har bir qism ustida alohida ishlash.

Ushbu texnika xotirani mustahkamlashga yordam beradi.

7. “Muvaffaqiyat bosqichlari” texnikasi

Maqsad: O‘quvchilarni kichik maqsadlar orqali diqqatini jamlashga yo‘naltirish.

Qo‘llash usuli:

Darsni qismlarga bo‘lib, har bir bosqichda kichik yutuqlar qo‘yish.

Har bir bosqichni tugatgandan keyin qisqa tahlil yoki rag‘batlantirish berish.

O‘quvchilarni bosqichma-bosqich darsga diqqatini oshirishga o‘rgatish.

8. “Sensor stimulatsiya” texnikasi

Maqsad: Ko‘rish, eshitish va sezish orqali o‘quvchilarning diqqatini oshirish.

Qo‘llash usuli:

Vizual (rasmlar, diagrammalar, videolar) va eshitish (audio yozuvlar, hikoyalar) vositalaridan foydalanish.

O‘quvchilarni mavzuga tegishli predmetlar bilan tanishtirish va ularni ushlab ko‘rishga ruxsat berish.

O‘quvchilar bir vaqtning o‘zida bir necha sezgi organlari orqali ma‘lumotni qabul qilishadi, bu esa diqqatni kuchaytiradi.

Diqqatni jamlash texnikalaridan samarali foydalanish o‘quvchilarning o‘rganish jarayoniga bo‘lgan e‘tiborini oshirishga va ma‘lumotlarni uzoq muddatli xotirada saqlashga yordam beradi. Ushbu usullarni kombinatsiyalash orqali ta‘lim jarayoni yanada interfaol va qiziqarli bo‘lishi mumkin.

Uzoq muddatli xotirani shakllantirish strategiyalari

Uzoq muddatli xotira (UMX) – bu ma‘lumotlarni uzoq vaqt davomida eslab qolish va kerakli vaqtda qayta tiklash qobiliyatidir. O‘quvchilarda uzoq muddatli xotirani shakllantirish uchun maxsus strategiyalar va texnikalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Quyida samarali strategiyalar bayon etiladi.

1. Takrorlash (Spaced Repetition)

Maqsad: Ma'lumotni takrorlash orqali uzoq muddatli xotirada saqlash.

Qo'llash usuli:

Interval bilan takrorlash: yangi bilimni 1 kun, 3 kun, 1 hafta va 1 oy oralig'ida takrorlash.

Qisqa, lekin tez-tez takrorlash: qisqa, lekin muntazam takrorlash xotirani mustahkamlaydi.

Kartochkalar usuli: so'zlar yoki asosiy tushunchalarni eslab qolish uchun kartochkalardan foydalanish.

2. Assotsiatsiya usuli

Maqsad: Ma'lumotni tanish tushunchalar bilan bog'lash orqali xotirada saqlash.

Qo'llash usuli:

O'quvchilarga yangi ma'lumotni oldin bilgan narsa bilan bog'lashga o'rgatish.

Misol: Raqamlarni eslab qolish uchun ularni shaxsiy hayotdagi voqealar bilan bog'lash.

Vizual tasvirlardan foydalanish: diagrammalar, xaritalar va grafikalar orqali tushunchalarni mustahkamlash.

3. Hikoyalashtirish (Storytelling)

Maqsad: Axborotni kontekstda joylashtirish orqali yaxshiroq eslab qolish.

Qo'llash usuli:

Darsni hikoya shaklida taqdim etish.

O'quvchilarga mavzu bo'yicha qisqa hikoya yozdirish.

O'zaro bog'liq bo'lmagan faktlarni bir-biri bilan bog'langan hikoya shaklida tushuntirish.

4. "Mnemotexnika" usullari

Maqsad: Qisqa kodlar va belgilar orqali murakkab ma'lumotlarni eslab qolish.

Qo'llash usuli:

Akronimlar: Harflar orqali eslab qolish (masalan, "ROYG'BIV" – ranglar ketma-ketligi).

She'riy formulalar: Murakkab tushunchalarni she'r yoki qo'shiq shaklida yodlash.

Lokatsiya usuli: Ma'lumotni xayolan tanish joylarga joylashtirish (xayoliy "xotira saroyi" yaratish).

5. Faol o'rganish (Active Recall)

Maqsad: Ma'lumotni faol eslab qolish orqali uzoq muddatli xotirani mustahkamlash.

Qo'llash usuli:

O'quvchilarni o'z so'zlari bilan mavzuni tushuntirishga undash.

Dars davomida savollar berish va ularga mustaqil javob topish.

Eski bilimlarni yangi bilimlar bilan bog'lash orqali faollashtirish.

6. O'yin va interfaol metodlar

Maqsad: O'yin elementlari orqali bilimni mustahkamlash va eslab qolish jarayonini osonlashtirish.

Qo'llash usuli:

“Kim tezroq?” o'yini: O'quvchilar tezkor javob berish orqali bilimlarini mustahkamlashadi.

“Mantiqiy bog'lanish” o'yini: So'z va tushunchalarni to'g'ri tartibda joylashtirish orqali bilimni saqlash.

Rol o'ynash va simulyatsiyalar: Amaliy tajribalar orqali bilimni eslab qolish.

7. “Feynman usuli” (O'rgatish orqali o'rganish)

Maqsad: Oddiy so'zlar bilan tushuntirish orqali bilimni mustahkamlash.

Qo'llash usuli:

O'quvchilar yangi o'rganilgan mavzuni sinfdoshlariga oddiy til bilan tushuntirishi kerak.

Murakkab tushunchalarni sodda qilib qayta bayon qilish.

O'qituvchi o'quvchilarni o'zaro o'qitish jarayoniga jalb qilish.

8. “Teskari bog'lanish” (Feedback) strategiyasi

Maqsad: O'quvchilarning bilim darajasini tahlil qilish va xatolarni tuzatish.

Qo'llash usuli:

O'quvchilar o'z bilimlarini test yoki yozma ish orqali baholash.

O'qituvchi individual yoki guruhli fikr-mulohazalar orqali xatolar ustida ishlashga yo'naltirishi.

O'quvchilar o'z yutuqlari va xatolarini yozib borishi (o'z-o'zini baholash kundaligi).

9. O'quv materiallarini vizuallashtirish

Maqsad: Rasmlar, diagrammalar va grafiklardan foydalanish orqali xotirani mustahkamlash.

Qo'llash usuli:

Xaritalar, grafikalar va infografikalar orqali asosiy tushunchalarni vizual ravishda tushuntirish.

O'quvchilarga o'z shaxsiy diagrammalarini yaratishga imkon berish.

Video va animatsiyalar yordamida eslab qolish jarayonini yaxshilash.

10. Xotirani mashq qilish (Brain Training)

Maqsad: Xotira salohiyatini oshirish uchun muntazam mashqlar bajarish.

Qo'llash usuli:

Xotira mashqlari (masalan, “10 ta so'z” texnikasi – 10 ta tasodifiy so'zni eslab qolish).

O'quvchilarga kunlik eslab qolish topshiriqlari berish.

Matematik va lingvistik jumboqlarni yechish.

Uzoq muddatli xotirani shakllantirish uchun tizimli yondashuv zarur. Takrorlash, assotsiatsiya, hikoyalashtirish, mnemotexnika va faol o'rganish metodlaridan

foydalanish o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini oshiradi. Interfaol va vizual metodlarni qo'llash orqali esa o'rganish jarayoni yanada qiziqarli va samarali bo'ladi.

Amaliy mashqlar va o'yinlar

Diqqat va xotirani rivojlantirishga yo'naltirilgan dars strategiyalarida o'quvchilarni faollashtirish, ularning eslab qolish qobiliyatini oshirish hamda uzoq muddatli xotirani shakllantirish uchun turli o'yin va mashqlardan foydalanish mumkin. Quyida samarali amaliy mashqlar va o'yinlar keltirilgan.

1. "Diqqat markazi" mashqi

Maqsad: O'quvchilarning e'tiborini oshirish va tezkor fikrlashni rivojlantirish.

Bajarish tartibi:

O'qituvchi oddiy matn o'qib beradi.

O'quvchilar matnda berilgan muayyan so'zlarni aniqlashi kerak.

Masalan, "kitob" so'zi aytilganda qo'lni ko'tarish yoki qo'l qarsak chalish lozim.

Natija: O'quvchilarning diqqatni jamlash qobiliyati oshadi.

2. "Men rasm chizaman, sen tasvirlaysan"

Maqsad: Eshitish va eslab qolish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Bajarish tartibi:

Bir o'quvchi oddiy rasm chizadi (masalan, uy, daraxt, quyosh).

Ikkinchi o'quvchi rasmni ko'rmasdan uning qanday tasvirlanganini tasavvur qilishga harakat qiladi va so'z bilan ifodalaydi.

Keyin rasm ochiladi va taqqoslanadi.

Natija: O'quvchilarning xotira va diqqat qobiliyatlari mustahkamlanadi.

3. "Raqamlar zanjiri"

Maqsad: Uzoq muddatli xotirani mustahkamlash.

Bajarish tartibi:

O'qituvchi raqamlar ketma-ketligini aytadi (masalan: 3-7-1-9-5).

O'quvchilar raqamlarni eslab qolib, keyin to'g'ri tartibda qaytarishadi.

Har safar raqamlar soni oshiriladi.

Natija: O'quvchilarning xotira hajmi va konsentratsiya darajasi oshadi.

4. "Shifrdagi so'z"

Maqsad: Xotira va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish.

Bajarish tartibi:

O'qituvchi so'zlardagi harflarni aralashtirib beradi (masalan: obkiT - Kitob).

O'quvchilar to'g'ri so'zni topishlari kerak.

Natija: O'quvchilarning mantiqiy va vizual xotirasi mustahkamlanadi.

5. "Muvaffaqiyat daraxti"

Maqsad: O'quvchilarni rag'batlantirish va o'z yutuqlarini baholash.

Bajarish tartibi:

Doskaga daraxt rasmi chiziladi.

Har bir o'quvchi o'z yutuqlari yoki eslab qolgan yangi bilimlari uchun barg shaklida yozilgan eslatmalarni daraxtga yopishtiradi.

Natija: O'quvchilar o'z taraqqiyotini kuzatadi va motivatsiyasi ortadi.

6. "Ijobiy xat" texnikasi

Maqsad: Xotirani rag'batlantirish va ijobiy fikrlashni rivojlantirish.

Bajarish tartibi:

O'quvchilarga kichik kartochkalarda ijobiy so'zlar yoki motivatsion gaplar yoziladi.

Har kuni bir-birlariga ijobiy xat yozishadi.

Natija: Ijobiy fikrlash bilan bog'langan xotira mustahkamlanadi.

7. "O'xshashlik top"

Maqsad: Tushunchalar o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlash va eslab qolish qobiliyatini oshirish.

Bajarish tartibi:

O'qituvchi ikkita tushuncha aytadi (masalan, "quyosh va lampa").

O'quvchilar ularning o'xshash jihatlarini topishi kerak.

Natija: O'quvchilar yangi tushunchalarni mavjud bilimlar bilan bog'lashni o'rganishadi.

8. "Tasviriyl hikoya"

Maqsad: Vizual xotira va ijodiy fikrlashni rivojlantirish.

Bajarish tartibi:

O'quvchilarga rasm ko'rsatiladi.

Rasmni 30 soniya davomida diqqat bilan kuzatishlari so'raladi.

Rasm olib tashlanadi va o'quvchilar eslab qolgan elementlarni sanab o'tishlari kerak.

Natija: Vizual xotira va tafsilotlarga e'tibor oshadi.

9. "Tezkor fikrlash"

Maqsad: Tez fikrlash va mantiqiy xotirani mustahkamlash.

Bajarish tartibi:

O'qituvchi so'z yoki tushuncha aytadi (masalan, "qush").

O'quvchilar shu so'z bilan bog'liq 5 ta boshqa so'zni tezda aytishlari kerak.

Natija: Xotira va tezkor fikrlash qobiliyati rivojlanadi.

10. "Ssenariy yaratish" usuli

Maqsad: Murakkab mavzularni o'zlashtirish va uzoq muddatli xotirada saqlash.

Bajarish tartibi:

O'quvchilarga muayyan mavzu bo'yicha qisqa ssenariy yozish topshiriladi.

Har bir o'quvchi o'z ssenariysini sinfdoshlariga taqdim etadi.

Natija: O'quvchilarning tasavvur qilish va axborotni kontekstda joylashtirish qobiliyatlari oshadi.

Ushbu amaliy mashqlar va o'yinlar orqali diqqatni jamlash, eslab qolish hamda uzoq muddatli xotirani rivojlantirish mumkin. Interfaol va qiziqarli metodlardan foydalanish o'quvchilarning o'rganish jarayoniga qiziqishini oshiradi va ularning ta'lim samaradorligini kuchaytiradi.

Xulosa

Diqqat va xotirani rivojlantirishga yo'naltirilgan dars strategiyalari o'quvchilarning bilimlarni samarali o'zlashtirishiga va uzoq muddatli xotirada saqlashiga yordam beradi. Ta'lim jarayonida diqqatni jamlash va xotirani mustahkamlash texnikalaridan foydalanish nafaqat o'quvchilar natijalarini yaxshilaydi, balki ularning o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishini ham oshiradi. Metodik tavsiyanomada keltirilgan texnika va o'yinlar quyidagi natijalarga erishishga yordam beradi:

O'quvchilarning diqqatini jamlash qobiliyati oshadi, chalg'ish darajasi kamayadi.

Uzoq muddatli xotira rivojlanadi, eslab qolish qobiliyati kuchayadi.

Mantiqiy fikrlash va tahlil qilish qobiliyati shakllanadi.

Dars jarayoni qiziqarli va interfaol bo'ladi, o'quvchilar faol ishtirok etadi.

Mustaqil fikrlash va axborotni qayta ishlash qobiliyatlari rivojlanadi.

Tavsiyalar:

Darslarda turli xil strategiyalarni qo'llash – har bir o'quvchi individual qobiliyatlarga ega bo'lgani uchun bir necha usullarni sinab ko'rish foydali bo'ladi.

Vizual va eshitish materiallaridan foydalanish – rasm, sxema, audio va video materiallar orqali o'rganish jarayonini mustahkamlash tavsiya etiladi.

Motivatsiyani oshirish – "Muvaffaqiyat daraxti", "Ijobiy xat" kabi texnikalar o'quvchilarning o'z ustida ishlashiga rag'bat beradi.

O'yin va amaliy mashqlarni muntazam qo'llash – darslar davomida diqqat va xotirani mustahkamlash uchun maxsus mashqlardan foydalanish kerak.

Individual yondashuvni qo'llash – har bir o'quvchining o'ziga xos xotira va diqqat xususiyatlari bo'lganligi sababli, moslashuvchan metodik yondashuv qo'llash muhimdir.

Umuman olganda, diqqat va xotirani rivojlantirishga yo'naltirilgan dars strategiyalari ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish bilan birga, o'quvchilarning mustaqil o'rganish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Ushbu metodlarni amaliyotga tadbiq etish orqali natijalarni yanada yaxshilash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. АНАНЬЕВ Б.Г. "Psixologiya va pedagogika asoslari". – Toshkent: Fan, 2005.
2. Vygotskiy L.S. "Bola psixologiyasi va ta'lim". – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2012.
3. Piaget J. "Bola tafakkuri va idrokining rivojlanishi". – Toshkent: Ma'naviyat, 2018.

4. Erikson E. "Bolalik va jamiyat" (Childhood and Society). – Toshkent: O'zbekiston Milliy kutubxonasi, 2020.
5. Xayrullayeva D. "Pedagogik psixologiya". – Toshkent: Universitet, 2015.
6. Hasanboyeva O. "Boshlang'ich ta'lim metodikasi". – Toshkent: Ilm-Ziyo, 2019.
7. Shunk V. "O'rganish nazariyalari: Ta'lim psixologiyasi". – Toshkent: Innovatsiya, 2021.
8. De Bono E. "Ijodiy fikrlash asoslari". – Toshkent: Sharq, 2016.
9. Yuldashev M. "Boshlang'ich ta'limda innovatsion yondashuvlar". – Toshkent: Tafakkur, 2022.

